

פרוטה.

גמר ביאתו, בכל זאת דינו כגומר ביאתו. ואילו בשפחה חרופה אינו חייב אלא על גמר ביאה.

מתניתין:

מה בין שפחה חרופה לכל העריות?

שלא שוותה השפחה להן לעריות לא בעונש ולא בקרבן. וכדמפרש —

שכל העריות — בחטאת, ואילו שפחה — באשם.

כל העריות קרבנן בנקבה, שחטאת יחיד לעולם נקבה. ואילו שפחה קרבנה בזכר, שהאשם לעולם זכר.

כל העריות, אחד האיש ואחד האשה שעברו על העבירה, שוין במכות, שאם היו מזדיין שניהם לוקין [באותן עריות שיש בהן חיוב מלקות], וחייבין שניהם בקרבן אם היו שוגגין. ואילו בשפחה לא השוה הכתוב לא את האיש לאשה במכות, שהאיש אינו לוקה אלא רק האשה לוקה במזיד. ולא השוה את האשה לאיש בקרבן, שהאשה אינה מביאה קרבן אפילו בשוגג והאיש מביא קרבן בין בשוגג בין במזיד.

כל העריות עשה בהן את המערה, אף שלא

וחייב בעריות קרבן על כל ביאה וביאה, ואילו בשפחה מביא קרבן אחד על הרבה ביאות [כדלעיל ט, א במשנה].

זו חומר החמיר בשפחה [בדבר זה החמיר יא-א הכתוב בשפחה מבעריות]: שעשה בה את המזיד כשוגג. שהאיש חייב קרבן גם אם הוא מזיד ואילו בשאר עריות חייב בקרבן רק כשעבר בשוגג [כדלעיל במשנה ט, א]. [אע"פ שבדרך כלל אין זו חומרא ביחס לעריות שהרי בעריות יש עליו עונש יותר חמור במזיד. מכל מקום באופן שלא התרו בו, חמורה השפחה מהעריות, שבעריות אין עליו אלא חיוב כרת ואם עשה תשובה בי"ד של מעלה מוחלין לו, ואילו בשפחה אין לו מחילה עד שיביא קרבן, ערוך לנר].

איזו היא שפחה חרופה?

כל שחציה שפחה וחציה בת חורין⁽³¹⁾. שנאמר "והפרה לא נפרתה", דמשמע שפדויה קצת אבל לא לגמרי, דברי רבי עקיבא.

רבי ישמעאל אומר: שפחה חרופה — זו

31. בגיטין [מג] למדנו, שנחלקו אמוראים בדין זה, דלרב ששת ורבא, אין הכונה לקידושין ממש, שהרי אי אפשר לקדש חצי אשה, אלא הוא יחוד בעלמא שנתיחדה לו, ורב חסדא ורבה ב"ר הונא סוברים, שזהו קידושים גמורים, [מאחר שלא שיר בקנינו]. אולם חידשה תורה שאינו חייב על ביאתה מיתה וחטאת, אלא אשם ומלקות. והערוך לנר מדקדק מדברי רש"י שם,

והגמרא בזבחים מדברת בשעירה דוקא. אולם הטורי אבן [חגיגה ו א ד"ה הראיה] תירץ, שההלכה נאמרה רק אם יש לקנות בסלע, אבל אם הוזלו הכבשים יכול לקנות בפחות מזה, וגם שאין זה מעכב בדיעבד, [אבל הדין דאשם בא בכסף שקלים, נאמר בכל ענין ואופן, והוא גם כן מעכב, כמו שכתבו התוס' כאן].

היא שפחה ודאית גמורה.

רבי אלעזר בן עזריה אומר: כל עריות שבתורה מפורשות שהן בנות חורין, כלומר שלא נזכר בהם שייכות לשפחות. ושיור אין לנו, שלא נשתיירה אלא זו ששונה מהם, ויש לנו לומר שבכל זאת דומה היא לבת חורין ככל העריות, הלכך בעל כרחך לא מיירי אלא בחציה שפחה וחציה בת חורין [עפ"י הגר"א בתורת כהנים פרשת קדושים].

גמרא:

ומבארין: מנלן דבשפחה חרופה היא לקי והוא לא לקי, כדקתני ד"לא השוה האיש לאשה במכות"?

דתנו רבנן: נאמר בשפחה חרופה "בקורת תהיה" — מלמד שהיא לוקה! וכדמפרש ואזיל (32).

יכול יהיו שניהן לוקין? תלמוד לומר "תהיה" בלשון נקבה, לומר לך: היא לוקה, והוא אינו לוקה!

ומבארין: ומנין דהדין "בקורת" — לישנא דמלקות הוא?

אמר רבי יצחק: דרשינן "בקורת" — תהא בקריאה שבשעה שלוקין קורין על האדם הנלקה את המקרא ד"והפלא ה' את מכותך".

כדתניא: גדול דהיינון מקרא. שני מהדיינין מונה את מספר המלקות. שלישי, אומר לשליח בית דין: הכהו!

רב אשי אומר: הכי דרשינן לקרא: בכיקור תהיה! שזוהי הלכה בדיני מלקות, שמבקרין ואומדין את הנלקה כמה מלקות יש בכחו לקבל ולא ימות.

כדתנן: אין אומדין אותו אלא במכות הראויות להשתלש, להתחלק לשלש. כגון אם אמדוהו לעשרים ילקו אותו רק שמונה עשרה לפי סדר המלקות היה שמלקין אותו שלישי מלפניו ושני שלישי מאחוריו.

תנו רבנן: בזמן שהאשה לוקה, לפי שהיא גדולה ומזידה — האיש מביא קרבן! אבל אם אין האשה לוקה לפי שהיא קטנה או שוגגת — אין האיש מביא קרבן!

32. רש"י ביבמות [נה] כתב, שהאזהרה לאיסור דשפחה חרופה הוא מ"לא יהיה קדש". ולדבריו נמצא, שעיקר האיסור הוא משום הצד שפחה שבה, ובצפנת פענח [תנינא 95] כתב לפרש בדעת הרמב"ם, שהאזהרה היא משום לאו דאשת איש, שאף על פי שאין זה אישות גמורה לחייב עליה מיתת בית דין, מכל מקום מקצת אישות שיש בה גורמת איסור לאו, ולפי זה האיסור הוא משום הצד בת חורין. וכתב שם, דנפקא מינה בנידון זה לענין עבד עברי הבא על שפחה חרופה של חבירו. שלדעת רש"י אינו

שלדברי האומר שהם קדושין גמורין, אזי חיוב זה נאמר גם במאורסת לישראל גמור, אף על פי שאסורה היא לו משום צד עבדות שבה, ורבי עקיבא שנקט "מאורסת לעבד עברי", משום שרצה להעמיד באופן המותר, שהרי עבד עברי מותר בשפחה כנענית, אבל לדברי האומר שהוא רק יחוד בעלמא, [וכן לדעת רבי ישמעאל], יחוד זה שייך רק באופן שהיא מותרת לו. אבל אם תהיה מיוחדת לישראל כשר, לא יהיה בה דין דשפחה חרופה. וכן מבואר מדברי הרמב"ן גיטין [לו], ויבואר לקמן בהערה 34.

ומבארנין: מנלן?

בלשון זכר — למעט את האשה!

אמר רבי יצחק: לעולם אינו חייב אלא על שפחה בעולה בלבד, שנבעלה קודם לכן, שנאמר "והיא שפחה נחרפת לאיש". וכדמבארנין.

ומאי משמע דהאי "נחרפת" לישנא דשנויי הוא, שנשתנתה מברייתה, דהיינו שנבעלה?

דכתיב "ותשטח עליו הריפות" חטין כתושות, והכי נמי נכתשה ע"י אבר התשמיש.

ואיבעית אימא: מדכתיב "ואם תכתוש את האויל במכתש בתוך הריפות" [חטין שנכתשות] בעלי" [ביד המכתשת].

כתיב בעליית עזרא מהגולה "ויתנו ידם להוציא נשיהם, ואשמים [הביאן] איל צאן על אשמתם".

אמר רב חסדא: מלמד שכולן, שפחות חרופות בעלו, שלכך הביאו אשם שפחה חרופה⁽³⁴⁾.

שנינו במשנה: איזוהי שפחה.

אמר רבא: דכתיב "ואיש כי ישכב את אשה שכבת זרע והיא שפחה נחרפת לאיש והפרה לא נפרתה או חפשה לא נתן לה בקרת תהיה... והביא את אשמו לה" והמקרא הזה צריך ביאור. כי השתא תיקשי: מכדי, עד הכא כל המקרא עד "בקרת תהיה" באיש קא משתעי קרא, כדכתיב "ואיש כי ישכב", אם כן נכתוב ברישא "והביא את אשמו לה" שגם הוא מוסב על האיש שרק הוא מביא קרבן. ולבסוף לכתוב "בקרת תהיה" שמוסב על האשה שרק היא לוקה, ואמאי כתב רחמנא ברישא "בקרת תהיה" ולבסוף כתב "והביא את אשמו לה"?

אלא הכי קאמר: אם "בקרת תהיה" אצל "היא", שלוקה, אזי — "והביא" הוא "את אשמו לה". ואם לא תהיה בקרת אצלה — לא יביא הוא את אשמו.

ומהדרנין לפרש מתניתין דקתני שהאשה אינה מביאה קרבן כאיש, ומקשינן: אימא דוקא "הוא" מעטיה קרא ממלקות כדדרשינן לעיל מ"תהיה". אבל "היא" לא נתמעטה מקרבן ואימא תילקי וגם תיתי קרבן?⁽³³⁾

ומתריצין: "והביא את אשמו לה" כתיב

השפחה בעולה מקודם שלא כדרכה, אין חייבים עליה אשם, שהרי על ידי בעילה שלא כדרכה לא נשתנה גופה, וכמו שמוכח בקידושין [י] לענין חיוב קנס דאונס.

34. התוס' בגיטין [לו א ד"ה בזמן] כתבו בשם רבינו תם, שמכאן מוכח שהיה נוהג דין יובל בזמן בית שני, שהרי מבואר כאן שנהג אז דין

חייב כלום, שהרי מותר הוא בשפחה. אבל לפי מה שביאר בדעת הרמב"ם, יהיה חייב, שהרי גם הוא אסור באיסור דאשת איש. אולם הרש"ש ביכמות שם כתב, שכל דברי רש"י הנ"ל נאמרו רק לדעת רבי ישמעאל, שהכתוב מדבר בשפחה גמורה, ולא לדעת רבי עקיבא.

33. המנחת חינוך [קכט] חידש, שאם היתה

תנו רבנן: "והפדה לא נפדתה".

אי "והפדה" יכול נפדתה כולה?

תלמוד לומר "לא נפדתה".

אי לא "נפדתה" יכול לא נפדתה כולה, שכולה שפחה?

תלמוד לומר "והפדה", הא כיצד יתיישבו המקראות שסותרין זה את זה?

הא כיצד?

תשובתך: הרי היא פדויה ואינה פדויה! דהיינו, הציח שפחה והציח בת חורין!

ומאורסת לעבד עברי ד"נחרפת" לשון

קידושין הוא כמבואר במסכת קידושין ו, א. רבינו גרשום], דברי רבי עקיבא⁽³⁵⁾.

רבי ישמעאל אומר: בשפחה כנענית גמורה הכתוב מדבר ומאורסת לעבד עברי [לאו דוקא מאורסת שהרי אין קידושין תופסין בה, אלא מיוחדת לעבד עברי וגזירת הכתוב הוא שחייבין עליה אשם הואיל וייחדה לעבד עברי שמוחר בה. גיטין מג, א ורש"י שם], אם כן מה תלמוד לומר "והפדה לא נפדתה"?

דברה תורה כלשון בני אדם, ולעולם הכונה שלא נפדית כלל.

רבי אלעזר בן עזריה אומר: כל עריות

לא פקעו, והבא עליה חייב באשם שפחה חרופה. והרשב"א שם השיג עליו, וכתב, שלדברי רבי עקיבא היה אפשר גם כן להעמיד כגון שנתקדשה לישראל גמור, וכמו שנתבאר לעיל, שלדעתו אין חילוק בין ישראל גמור לעבד עברי. [ובאמת גם הרמב"ן מודה בדבר זה, וכמו שנראה בפירוש מדבריו, שלכן העמיד אופן זה בדוקא לרבי עקיבא, ואולי נאמר, שהיה נוח לו יותר להעמיד באופן שעיקר הקדושין נעשו בהיתר, אף על פי שלפי האמת אפשר גם כן להעמיד כשנתקדשה באיסור, וכדברי הרשב"א, וכעין זה כתב הפני יהושע שם]. ועוד כתב הרשב"א, שלדעת רש"י היובל נתבטל הרבה שנים קודם חורבן בית הראשון, מיום גלות עשרת השבטים, ואם כן אופנים אלו שכתב הרמב"ן, רחוקים הם מן המציאות.

35. התוס' בקידושין [ו א ד"ה שכן] כתבו, שיש נפקא מינה נוספת במחלוקת רבי עקיבא ורבי ישמעאל, שלדעת רבי עקיבא, האומר "הרי את

שפחה חרופה, שהיא המאורסת לעבד עברי, והלא אין דין עבד עברי נוהג אלא בזמן היובל, נמצא שנהג בבית שני דין יובל, ונחלקו בזה עם רש"י.

אולם הרמב"ן שם כתב לדחות ראייה זו, שיש להעמיד הכתובים באופן שנרצע עבד עברי בזמן הבית, ושוב נחרב הבית, שאף על פי שעתה כבר בטל דין היובל, ואין נוהג גם דין עבד עברי, מכל מקום שם עבד שכבר חל עליו לא נפקע ממנו. ובקובץ שיעורים [קידושין מו] כתב, שמדברי הרמב"ן נראה, שכאשר רוצעים את העבד, ונעשה בזה עבד עד היובל, אין הגדר שמלכתחילה המכירה היא לזמן מוגבל של אותן השנים הנותרות, אלא המכירה היא עולמית, וכשמגיעה שנת היובל, נפקעת עבדותו. ולכן כשבטל דין יובל נשאר עבד לעולם.

עוד כתב הרמב"ן, שלרבי עקיבא, הסובר שיש בה קידושין גמורים, יש להעמיד כגון שנתקדשה לעבד עברי בזמן הבית, ואף אחרי כן, שכבר בטל ממנו דין עבד, מכל מקום קידושיו

בעלמא כוותיך סבירא לי, דדברה תורה כלשון בני אדם, והכא שאני שאין לומר כוותיך שמדובר בשפחה גמורה. כי מבדי כתב ליה קרא "כי לא חפשה", דמשמע ששפחה גמורה היא. אם כן "הפדה לא נפדתה" — למה לי?

שמע מינה להכי אתא, לומר דמיירי בחציה שפחה וחציה בת חורין.

והוינן בה: לאחריב, בשלמא הא דכתיב "והפדה לא נפדתה", לא קשיא להו דקסברי דברה תורה כלשון בני אדם, ומיירי בשפחה גמורה. אלא הא דאמרי דעבד כנעני הוא — מנלן?

ומשנינן: אמר קרא "כי לא חפשה". אם אינו ענין לדידה לומר שהיא שפחה גמורה, שהרי כבר כתיב "והפדה לא נפדתה", תנהו ענין לדידה, לומר שהוא עבד כנעני.

מתניתין:

עוד הבדלים יש בין כל העריות לשפחה: כל העריות אם היה אחד מהם, או האיש או האשה, גדול ואחד קטן — הרי הקטן פטור והגדול חייב.

וכן אם היה אחד ער ואחד ישן — הישן פטור והער חייב.

ואילו בשפחה כנענית אינו כן, ובגמרא

מפורשות "משוייר" אין לנו, אלא חציה שפחה וחציה בת חורין ומאורסת לעבד עברי, וכדעת רבי עקיבא.

אחרים אומרים: כתיב "לא יומתו כי לא חפשה". מכאן משמע דבשפחה כנענית הכתוב מדבר ומאורסת לעבד כנעני. ולקמן מפרש לה.

והוינן בה: לרבי ישמעאל, בשלמא הא דכתיב "והפדה לא נפדתה" לא קשיא ליה, אע"פ שלדעתו מיירי הכתוב בשפחה כנענית, כדקתני "דברה תורה כלשון בני אדם". אלא, הא דקתני רבי ישמעאל שהיא מאורסת לעבד עברי — מנלן? [בשלמא לרבי עקיבא שהיא חציה שפחה וחציה בת חורין אי אפשר לאוקמה לא במאורסת לישראל, שהרי הוא אסור בצד השפחה שבה, ולא במאורסת לעבד כנעני, שאסור בצד הבת חורין שבה, אלא בעבד עברי, שמותר גם בשפחה וגם בבת חורין. אבל לרבי ישמעאל שהיא שפחה גמורה מסתבר יותר לאוקמה בעבד כנעני שמותרת לו יותר מלעבד עברי. רש"י⁽³⁶⁾].

ומתצינן: דכתיב "כי לא חפשה", דמשמע שרק היא לא חפשה, מכלל דהוא, זה שהיא שמיוחדת לו, חופשי, שאינו עבד כנעני.

ותו הוינן בה: רבי אלעזר בן עזריה היינו רבי עקיבא? ומה בא להוסיף.

ומשנינן: לרבי ישמעאל קאמר: לדידי,

36. הערוך לנר מבאר, שלדעת רבי עקיבא שהכתוב מדבר בקידושין גמורים, אם כן בעל כרחנו אינו מדבר בעבד כנעני, שהרי אין לו תפיסת קידושין. אבל לרבי ישמעאל שאינו

חרופתי, הרי היא מקודשת, שהרי הוא לשון קדושין. אבל לרבי ישמעאל. וכן לפי רבא ורב ששת בדעת רבי עקיבא, אינה מקודשת, שאינו אלא לשון יחוד.

מפרש לה.

השפחה מכל העריות.

כל העריות. אם היה אחד מהם שוגג ואחד מזיד — השוגג בהטאת והמזיד בהכרת.

ומתריצין: אמר רב יהודה: הכי קאמר: כל העריות, אחד גדול ואחד קטן — הקטן פטור והגדול חייב. והכא בשפחה, אם היא היתה קטנה, הגדול נמי פטור מקרבן!

ואילו בשפחה אם היא שוגגת והוא מזיד שניהם פטורים, כדילפינן לעיל, שבזמן שאין האשה לוקה אין האיש מביא קרבן. [אבל אם הוא שוגג והיא מזידה שניהם חייבים, הוא בקרבן והיא במלקות].

מאי טעמא? דהא מקשיין אהרדי(37). כדאמרן לעיל שבזמן שאין האשה לוקה כגון שהיא קטנה אין האיש מביא קרבן(38).

גמרא:

וכן הא דקתני במתניתין: כל העריות, אחד ניעור ואחד ישן, ישן פטור. קשיא לן: וכי כאן בשפחה הישן חייב?!

ומקשינן על הבבא ראשונה: וכי הכא, בשפחה, יהא הקטן חייב?! ובמה שונה דין

ומתריצין: אמר רב יהודה אמר רב: הכי

מדברים אלא ביחוד בעלמא, אם כן אפשר להעמיד גם כן בעבד כנעני. ומדברי רש"י נראה, שזה שהותרה שפחה כנענית לעבד עברי, אין זה אלא היתר בקושי. ולכן הקשו בגמרא, שנעמיד הכתוב במיוחדת לעבד כנעני, שאצלו היא בהיתר גמור, ועיי"ש.

כמו האשה, מכח זה אנו יודעים גם כן, שכאשר היא חייבת במלקות, הוא חייב גם כן באשם. והלחם משנה [שגגות] כתב, שהרמב"ם מפרש מה שנדרש בתורת כהנים מ"איש", לרבות קטן בן ט', שהכונה היא לרבותו לחיוב קרבן. והוסיף הרדב"ז [ו אלפיים צד] לבאר, שאמנם הקטן אינו בר עונשין כלל, מכל מקום, מאחר שהוא מצווה ומוזהר בדיני התורה, משום כך שייך לחייבו להביא קרבן לכפרה.

37. כתבו התוס', דלשון זה הוא לאו דוקא, שאמנם האיש הוקש לאשה, אבל האשה לא הוקשה לאיש, שהרי בתורת כהנים למדנו, שקטן בן ט' הבא על השפחה, הרי היא חייבת מלקות, הרי לנו, שאף על פי שאין האיש מביא קרבן, שקטן הוא, מכל מקום היא חייבת. והיה פשוט לרבותינו בעלי התוס', שקטן אינו מביא אשם שפחה חרופה. וכן נקט גם כן הראב"ד [שגגות ט ג].

והראב"ד [איסור"ב] שם נוקט שכאשר הוא קטן, האשה גם כן פטורה, שהוקשו שניהם זה לזה. וכתב המנחת חינוך [קכט], שיש נפקא מינה נוספת ממחלוקת הרמב"ם והראב"ד, בדין חרש ושוטה הבא על השפחה, שבזה מודה הרמב"ם שאינו חייב אשם, ומכל מקום האשה תהיה חייבת, שהרי היא לא הוקשה אליו, ולהראב"ד [איסור"ב] היא גם כן פטורה.

אבל הרמב"ם [שגגות שם] חידש, שהקטן חייב באשם זה, ומביאו לכשיגדל. ומבאר המגיד משנה [איסור"ב ג יז], שסברת הרמב"ם היא, שהאיש הוקש לאשה, ולא האשה לאיש, וכדברי התוס' הנ"ל. ומאחר ולמדנו שהאיש דינו

38. הקשה הגרע"ק איגר [בגליון הרמב"ם איסור"ב ג טו], הרי לרבי עקיבא הכתוב מדבר במאורסת על ידי קדושין לעבד עברי, ואם כן שוב לא יתכן כלל דין זה בקטנה, שהרי מאחר

להזריע בלא כונה, ועיין תוד"ה באין⁽³⁹⁾.
והא דקתני "עשו כדרכה כשלא כדרכה",
נמי קשיא, שהרי כדרכה בשפחה חרופה
מיחייב, ושללא כדרכה לא מיחייב.

מאי טעמא? "שכבת זרע" כתיב בה, ושללא
כדרכה אינו ראוי להזריע?!

ותו קשיא: ומאי "עשו ניעור כישן" דקתני?
והרי הישן פטור בשפחה?!

ואי בשאר עריות קא תנית לה, אם כן, הא
דקתני "עשו גומר כמערה" תקשי, שהרי יא-ב
איפכא איבעי לך למיתני — שעשו מערה
כגומר! שהרי מערה הוא החידוש, וכן היה
צריך לומר "עשו שלא כדרכה כדרכה"?!
אמר ליה התנא לרב ששת: איסמיה אמחוק
ברייא זו.

אמר ליה רב ששת: לא תסמיה, אלא הכי
קתני:

א. "עשו גומר ביאתו שלא כדרכה בשפחה
חרופה, דלא מיחייבי — כמערה בשפחה

קתני: כל עריות, אחד ניעור ואחד ישן,
הישן פטור והניעור חייב. וכאן, אפילו
הניעור פטור.

מאי טעמא? המקשיין אהרדי!

תני תנא קמיה רב ששת: עשו גומר ביאתו
כמערה, שחייב. וכן עשו את המתכוין
כשאין מתכוין. ואת מי שבא עליה כדרכה
כשלא כדרכה. ואת הניעור כישן.

אמר ליה רב ששת: מאי קאמרת?

אי בשפחה חרופה קתני להא ברייתא,
תיקשי, אמאי קתני "עשו גומר כמערה"?
והרי רק גומר בשפחה חרופה מיחייב ואילו
מערה לא מיחייב [דכתיב בשפחה "שכבת
זרע" משמע דוקא בגומר ביאתו שראוי
להזריע]?!
ותו, הא דקתני "עשו מתכוין כשאינו
מתכוין" קשיא. דהא דוקא אי מכוונה
מיחייבא בשפחה אי לא מכוונה כגון שנפל
מן הגג ונתקע לא מיחייבא? [שאינו ראוי

בשפחה אינו חייב, הואיל ונאמר בה "שכבת
זרע", ובאופן זה אינו יכול להזריע. והתוס'
הקשו עליו, מנין לו לומר שאינו ראוי להזריע
באופן זה. ולכן פירשו, שטעם הפטור, משום
שהוא אונס. וכתב המנחת חינוך [שם], שיש
לומר נפקא מינה מדבריהם לענין דינא, דהיינו,
אם ננקוט שהאשה לא הוקשה לאיש, ואף על פי
שהוא פטור, היא חייבת, וכנ"ל, אם כן נמצא
שבאופן זה דנתקע, היא חייבת אף על פי שהוא
אונס, אולם זהו דוקא לפי פירוש התוס'. אבל
לפי פירוש רש"י, שאינו ראוי להזריע בזה, אם
כן אין כאן מעשה איסור כלל להתחייב עליו.

שהיא שפחה, אם כן אביה הוא עבד כנעני או
נכרי, ואינו יכול לקדשה לאחר, והיא עצמה גם
כן אין לה יד לקדש עצמה בקטנותה, ולמה
הוצרכנו ללמוד פטור זה מהיקש.

והביא ליישב בשם בנו הג"ר שלמה,
שאפשר להעמיד באופן שבא ישראל על חציה
שפחה וחציה בת חורין, ונולדה בת. ובת זו הרי
היא חציה בת חורין, ומתייחסת אחר אביה ואחר
צד חירות שבאמה, וחציה היא שפחה, ואם כן
יכול אביה לקדש חציה, שהרי בצד חירות שבה,
היא מתייחסת אחריו.

39. רש"י מפרש, שכאשר נפל מן הגג ונתקע